

ОСОБЛИВОСТІ ЗАХОДІВ АДМІНІСТРАТИВНОГО ВПЛИВУ, ЩО ЗАСТОСОВУЮТЬСЯ ДО НЕПОВНОЛІТНІХ

БІСЮК О.С. - кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри публічно-правових наук Київського міжнародного університету

<https://orcid.org/0000-0002-1570-2721>

КОНЬКОВА Аліна Станіславівна - студентка 2 курсу магістратури Навчально-наукового юридичного інституту Київського міжнародного університету

УДК 342.951

DOI 10.32782/NP.2023.2.9

У статті проаналізовано проблемні питання адміністративної відповідальності неповнолітніх як різновиду інституту адміністративної відповідальності громадян за адміністративні правопорушення, що є надзвичайно важливою проблемою в сучасному українському суспільстві. Значна кількість адміністративних правопорушень здійснюється саме неповнолітніми, що негативно впливає на розвиток правової держави в Україні. Оскільки неповнолітні є особами, які ще не досягли повнолітнього віку та не мають відповідної зрілості, вони потребують спеціального підходу до вирішення питань адміністративної відповідальності.

Адміністративна відповідальність, як правова категорія, потребує чіткого визначення. На жаль, у Кодексі України про адміністративні правопорушення відсутня відповідна дефініція. Однак, за результатами проведеного дослідження, автори статті запропонували окреслити адміністративну відповідальність як діяльність, пов'язану із застосуванням адміністративних стягнень, та як специфічну форму негативного реагування на вчинення особою адміністративного правопорушення, а також як різновид правовідносин.

Законодавство передбачає спеціальні заходи впливу на неповнолітніх, замість

стягнень у передбачених випадках, що відображається у Кодексі України про адміністративні правопорушення. Це пов'язано з тим, що в неповнолітніх є психофізіологічні особливості, які не дозволяють їм повною мірою розуміти суспільну шкідливість вчинених протиправних дій.

Крім того, можна звернути увагу на важливість попереджувальної ролі адміністративної відповідальності для неповнолітніх. Навіть якщо адміністративне правопорушення неповнолітнім не становить значної загрози для суспільства, відповідні заходи впливу можуть допомогти виховати правосвідому молодь, яка буде більш відповідально ставитися до виконання законів і правил у майбутньому.

Крім того, важливо розуміти, що неповнолітні несуть адміністративну відповідальність нарівні з дорослими, але у своєму віці вони не повністю здатні розуміти наслідки своїх дій. Тому, вирішуючи питання адміністративної відповідальності для неповнолітніх, потрібно враховувати їх особливості та забезпечувати дотримання прав юних громадян.

Ключові слова: неповнолітні, заходи впливу, адміністративні стягнення, адміністративна відповідальність, правопорушення.

Обґрунтування вибору теми дослідження

Дослідження проблеми адміністративної відповідальності неповнолітніх є важливою з погляду втілення принципів прав людини, визнання гідності та рівних і невіддільних прав у життя. Органи публічного управління в Україні активно займаються політикою інтеграції нашої держави у світову спільноту, що зумовлює необхідність визнавати й практично втілювати в життя міжнародні акти щодо прав людини.

Дослідження проблеми адміністративної відповідальності неповнолітніх є актуальним з погляду забезпечення правового захисту дітей та захисту їхньої гідності. Законодавство повинно враховувати вікові, психологічні, фізіологічні та інші особливості неповнолітніх під час притягнення їх до адміністративної відповідальності. Правовий статус неповнолітніх має забезпечувати їхню соціальну підтримку, захист від незаконних дій та має забезпечувати запобігання вчиненню нових протиправних діянь.

Стан дослідження проблеми

Серед учених сучасності, які займаються проблемами адміністративної відповідальності необхідно, у першу чергу, назвати таких як В.Б. Авер'янов, Ю.П. Битяк, А.С. Васильєв, І.П. Голосніченко, С.Т. Гончарук, Є.В. Додін, В.В. Зуй, Л.В. Коваль, Р.А. Калюжний, А.Т. Комзюк, В.К. Колпаков, Д.М. Лук'янець, В.Ф. Опришко, О.І. Остапенко, М.М. Тищенко, В.К.Шкарупа, В.О. Шамрай та інші.

Вирішенням матеріальних та процесуальних проблем адміністративної відповідальності неповнолітніх фрагментарно займалась переважна більшість учених у галузі адміністративного права. Однак більш послідовно ці питання досліджувались О.Б. Андрєєвою, О.М. Бандуркою, І.Л. Бородіним, Ю.П. Битяком, І.П. Голоснічком, Є.В. Додіним, Я.М. Квіткою, Р.А. Калюжним, В.К. Колпаковим, Я.Ю. Кондратьєвим, Л.В. Ковалем, С.П. Котелейчук, М.П. Легецьким, О.І. Остапенком, С.Г. Поволоцькою та М.М. Тищенко.

Водночас, окреме дослідження з проблемних питань адміністративної відповідальності неповнолітніх проведене так і не було, більша увага приділялась профілактичній (попереджувальній) діяльності правопорушень, які вчиняються неповнолітніми. Проте наявність великої кількості наукових доробок не вичерпує проблематики розглядуваного питання та потребує насамперед внесення законодавчих змін.

Мета дослідження полягає у тому, щоб на основі наукових досліджень фахівців у галузі права охарактеризувати актуальні проблеми адміністративної відповідальності неповнолітніх правопорушників як різновид інституту адміністративної відповідальності громадян за адміністративні правопорушення

Виклад основних положень

Основний обов'язок «будь-якого, у тому числі неповнолітнього громадянина – дотримуватися законів і не здійснювати правопорушень, а також поважати права й законні інтереси інших осіб. Неповнолітній, як будь-який громадянин, несе юридичну відповідальність за свої вчинки перед державою та іншими людьми. Ця відповідальність залежить зокрема від тяжкості вчиненого правопорушення».

Боротьба з правопорушеннями неповнолітніх – одна з ланок боротьби з правопорушеннями в суспільстві в цілому. Особливе значення при цьому набувають заходи, що мають виховний вплив на особу неповнолітнього, на виправлення і перевиховання тих неповнолітніх, які в силу різних обставин оступились та вчинили правопорушення. До таких заходів, у першу чергу, відносяться заходи відповідальності, оскільки юридична відповідальність, як правоохоронний інститут, перш за все спрямована на застосування примусового і виховного впливу стосовно правопорушників та інших осіб, а також на попередження правопорушень.

Кожний із видів юридичної відповідальності відрізняється особливостями характеру та способом впливу на особу неповнолітнього.

В останні роки широкого розвитку набула адміністративна відповідальність неповнолітніх, яка відрізняється (порівнюючи з кримінальною) меншою репресивністю і в більшому ступені підходить для виховного впливу, оскільки перевиховання й подолання наслідків правопорушень часто можливе без застосування заходів кримінальної відповідальності. Це можливо внаслідок тих особливостей, які відрізняють особистість неповнолітнього від дорослих: процес формування особистості неповнолітнього ще не завершився, у більшості випадків у них відсутня стійка антигромадська спрямованість, неповнолітні легше піддаються до позитивного впливу, у них існує більше можливостей для створення та здійснення моделей майбутнього життя, ніж у дорослих.

Для розгляду, аналізу і висвітлення інституту адміністративної відповідальності необхідно та доцільно висвітлити загальне визначення юридичної відповідальності, оскільки в юридичній літературі ряд авторів висловлює різні точки зору й визначення даного поняття.

Деякі автори юридичну відповідальність ототожнюють із санкцією, з покаранням, інші визначають її через санкцію [1, с. 6]. На думку третіх, ототожнення категорій „відповідальність і санкція”, прагнення всі різноманітні види правової відповідальності звести до покарання призводить до того, що відповідальність втрачає самостійне значення. Правову відповідальність ці автори пов'язують з обов'язком фізичної або юридичної особи, що скоїла протиправне діяння, відповідати за свою дію [1, с. 6]. На думку Л.В. Ковалю, відповідальність і покарання – це „дві сторони однієї медалі”, тому він і робить висновок, що юридична відповідальність – це негативне ставлення держави до порушників та установлених нею юридичних норм, що передбачають застосування до винних осіб правових санкцій компетентними державними органами або органами громадськості [1, с. 7].

Загальною метою для всіх видів юридичної відповідальності є попередження правопорушень, охорона правопорядку,

охорона прав і свобод громадян, застосування санкцій, однак у кожного виду відповідальності є свої особливості впливу на суб'єктів. Наприклад, особливістю цивільної відповідальності є перш за все те, що вона впливає на правопорушників через їх майнову сферу. Кримінальна – через осуд і заходи примусу кримінально-правового характеру (карального характеру). Адміністративна відповідальність теж має свої особливості, які ми розглянемо нижче.

Притягнення до адміністративної відповідальності неповнолітніх можна позначити як засіб охорони суспільних відносин, що регулюються конституційним, цивільним, трудовим, фінансовим та адміністративним правом. У разі порушення вимог адміністративно-правових норм відповідальність настає перед не другою стороною правовідносин, а державою. Початкова стадія правопорушень неповнолітніх, пов'язана з особливостями виховання, не враховується державою у своїй політиці, державні органи системи профілактики правопорушень неповнолітніх разом із соціальними інститутами, відповідальними за навчання та виховання дітей, у своїй діяльності не спрямовані на її усунення.

Правове обґрунтування адміністративної відповідальності неповнолітніх у сучасних умовах «відображено в цілому ряді нормативно-правових актів, але має суттєві недоліки. Так, нормативні акти визначають профілактику правопорушень неповнолітніх як одне з основних завдань держави (Національна програма «Діти України»); дають розуміння дитини та вікової градації на малолітніх і неповнолітніх (Міжнародна Конвенція про права дитини від 20 листопада 1989 р., що була ратифікована Постановою Верховної Ради України від 27 лютого 1991 р. № 789-ХІІ.); визначають правову основу діяльності органів та служб у справах неповнолітніх та спеціальних установ для неповнолітніх, на які покладається здійснення соціального захисту і профілактики правопорушень серед осіб, що не досягли 18-річного віку (Про органи і служби у справах неповнолітніх та спеціальні установи для неповнолітніх: Закон України від 24 січня 1995 р.);

встановлюють особливості відповідальності неповнолітніх та заходи адміністративного впливу на них (ст. ст. 13, 24-1 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП)) тощо. Але доречно було б ці нормативні акти та державну політику загалом привести у відповідність до сучасних умов та міжнародних стандартів щодо захисту неповнолітніх (наприклад, до вимог Мінімальних стандартних правил ООН, що стосуються здійснення правосуддя щодо неповнолітніх (Пекінські правила від 29 листопада 1985 р.)). Крім того, застосування адміністративного впливу на неповнолітніх повинно здійснюватися на засадах неухильного дотримання процесуальних норм, гуманного відношення до їх духовного стану, забезпечення права на захист, справедливої оцінки вчиненого проступку та невідворотного застосування заходів відповідного впливу».

Ключовим нормативним актом, який врегламентовує питання адміністративної відповідальності неповнолітніх, – Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 р. (з подальшими змінами та доповненнями), що закріплює «основні правові гарантії неповнолітніх у разі притягнення їх до адміністративної відповідальності: вік, з якого настає адміністративна відповідальність (ст. 12); особливості відповідальності неповнолітніх (ст. 13); заходи впливу, що застосовуються до неповнолітніх; заборона застосування адміністративного арешту (ст. 32); визнання пом'якшувальною обставиною вчинення правопорушення неповнолітнім (ст. 34); обов'язок неповнолітнього відшкодувати заподіяну шкоду (ст. 40); відповідальність батьків за вчинення дітьми віком від чотирнадцяти до шістнадцяти років адміністративного правопорушення та діянь, що містять ознаки злочину (ст. 184); розгляд справ про правопорушення неповнолітніх судами (ст. 221); недопустимість провадження у справі щодо осіб, які на момент вчинення адміністративного правопорушення не досягли шістнадцятирічного віку (ст. 247); про законних представників (ст. 270) тощо».

На думку І.О. Галагана, „під адміністративною відповідальністю слід розуміти застосування у встановленому порядку уповноваженими на це органами і службовими особами адміністративних стягнень, сформульованих у санкціях адміністративно-правових норм, до винних у вчиненні адміністративних проступків, що містять державний і громадський осуд, засудження їх особи і протиправного діяння, що виявляється у негативних для них наслідках, які вони зобов'язані виконати, і переслідують цілі їх покарання, виправлення і перевиховання, а також охорони державного управління” [2, с. 41].

На думку Л.В. Ковалю, „адміністративна відповідальність – це репресивний вид відповідальності, де покарання має характер особистого визнання кари”. Але оскільки адміністративна відповідальність реалізується через адміністративно-правові санкції, то, на його думку, останні не завжди мають каральну спрямованість [3, с. 6]. Пізніше Л.В. Коваль висловив думку, що „це суспільне відношення, що регулюється нормами матеріального і процесуального права, а також кримінального і цивільного процесів та має своєю метою адміністративне покарання громадян, винних у вчиненні адміністративного правопорушення” [4, с. 132].

Під адміністративною відповідальністю, з точки зору професора Ю.П. Битяка [5], слід розуміти покладання на правопорушників загальнообов'язкових правил адміністративних стягнень, за якими наступають обтяжливі наслідки матеріального чи морального характеру. С.Т. Гончарук вбачає в адміністративній відповідальності специфічну форму реагування держави в особі її компетентних органів на вчинення адміністративних проступків, згідно з якою особи, що скоїли ці проступки, повинні відповісти перед уповноваженими державними органами за свої неправомірні дії та понести за це адміністративні стягнення в установлених законом формах і порядку [6, с. 124].

Майже аналогічне визначення дається в підручнику „Адміністративне право

України" за редакцією В.К. Колпакова [7, с. 289].

У багатьох працях, що тим чи іншим чином стосуються питань адміністративної відповідальності, (наприклад, автор Ю.М. Козлов [8, с. 133]), взагалі не наводиться поняття „адміністративна відповідальність”, констатуючи той факт, що адміністративна відповідальність є різновидом юридичної, і виділяють характерні ознаки даного виду відповідальності. Але на відміну від, наприклад, кримінальної або дисциплінарної відповідальності, для практики важливою є розробка і запровадження саме законодавчого визначення адміністративної відповідальності. Це обумовлено, насамперед, тим, що у ст. 2 Кодексу України про адміністративні правопорушення зазначено, що положення вказаного Кодексу поширюються і на адміністративні правопорушення, відповідальність за які передбачена законодавством, ще не включених до Кодексу. У свою чергу, однією з ознак адміністративного правопорушення (проступку), що впливає з положень ст. 9 КУпАП, є встановлення адміністративної відповідальності. Отже, для того, щоб застосувати положення КУпАП за межами цього Кодексу, необхідно мати законодавче визначення адміністративної відповідальності, яке має відображати сутність цього правового явища і містити в собі необхідні та достатні класифікаційні ознаки зазначеного виду юридичної відповідальності.

У ст. 9 КУпАП вказано, що адміністративним правопорушенням (проступком) визнається протиправна, винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, яка посягає на державний або громадський порядок, власність, права і свободу громадян, на встановлений порядок управління і за яку законодавством передбачена адміністративна відповідальність [9, с. 9]. Тобто визначення самої підстави класифікації дано через вид відповідальності. Крім того, з цього положення КУпАП можна зробити висновок, що адміністративна відповідальність може наставати за адміністративні правопорушення, що мають місце в різних сферах суспільного життя.

Вчені при дослідженні проблем адміністративної відповідальності вказують різну кількість ознак, які притаманні даному виду відповідальності. Розглянемо найбільш характерні ознаки адміністративної відповідальності, тобто такі, які відрізняли її від інших різновидів юридичної відповідальності та водночас були корисні для характеристики адміністративної відповідальності неповнолітніх.

Вважаємо доцільним до спеціальних ознак адміністративної відповідальності віднести і такі, як:

1) адміністративна відповідальність виступає, з одного боку, як необхідний елемент механізму державного управління і є фактично різновидом державно-управлінських відносин, з другого - засобом охорони суспільних відносин у сфері державного управління;

2) адміністративна відповідальність накладається за правопорушення, які не становлять суспільної небезпеки, а є суспільно шкідливими. Хоча слід зазначити і те, що це питання є дискусійним. Так, Є.Додін, В.Колпаков, Л.Коваль, Р.Павловський, В.Лук'янов називають адміністративні правопорушення суспільно небезпечними, посилаючись при цьому на матеріальну єдність всіх правопорушень, відмінність між якими полягає лише в ступені суспільної небезпеки. Інші вчені, зокрема М.Александров, Г.Бондаренко, А.Клюшніченко, Г.Петров, І.Самощенко, С.Студенікіна, О.Якуба зазначають, що адміністративний проступок не є суспільно небезпечним діянням. Ми приєднуємося до думки тих адміністративістів, які зазначають, що адміністративні правопорушення є суспільно шкідливими, антигромадськими явищами. Визнання адміністративних правопорушень суспільно шкідливими, а не суспільно небезпечними є тим критерієм, за допомогою якого стає можливим розмежування злочинів та адміністративних правопорушень. До того ж про суспільну шкідливість адміністративних проступків свідчить також те, що при визначенні форм вини в статтях 10 і 11 КпАП йдеться не про антигромадську спрямованість діяння, не про його суспіль-

ну небезпечність, а про шкідливі наслідки [11]. Наприклад, ст.51 КпАП передбачає адміністративну відповідальність за дрібне викрадення чужого майна, вартість якого не повинна перевищувати трьох неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Якщо вартість викраденого перевищує зазначену суму, то за скоєне діяння настає кримінальна відповідальність. Однак, крім вартості викраденого, повинна враховуватися також кількість викрадених предметів у натурі (вага, обсяг), їх значимість та спосіб здійснення розкрадання. Наприклад, у випадку вчинення дрібного викрадення чужого майна з проникненням у приміщення або інше сховище останнє слід кваліфікувати вже як злочин, а не як адміністративний проступок. Отже, саме різний ступінь суспільної небезпеки порушення того чи іншого відношення є тим критерієм, який може бути використаний для розмежування адміністративно-правових та кримінально-правових відносин;

3) адміністративна відповідальність за правопорушення, передбачені КпАП, настає, якщо ці порушення за своїм характером не тягнуть за собою кримінальної відповідальності. Слід зазначити, що такі науковці, як Г.П.Бондаренко, Є.В.Додін, М.М.Дорогих та Л.В.Коваль, вказували, що адміністративна відповідальність застосовується не лише за порушення правил, встановлених адміністративно-правовою нормою, але й за порушення норм інших галузей права. Існувала також думка, що підставою адміністративної відповідальності є вчинення особою злочину, що не становить великої суспільної небезпеки [10, с.189]. На нашу думку, це було, у першу чергу, пов'язано з тим, що ст.51 попереднього Кримінального кодексу України передбачала можливість звільнення від кримінальної відповідальності особи із застосуванням до неї заходів адміністративного стягнення, примусових заходів виховного характеру чи громадського впливу. Проте чинне кримінальне законодавство не допускає можливості звільнення від кримінальної відповідальності із застосуванням заходів адміністративного стягнення у зв'язку зі скоєнням злочину

який не представляє значної громадської небезпеки. Однак, необхідно зазначити і те, що ч.2, ст.38 КпАП передбачено, що „у разі відмови в порушенні кримінальної справи або закриття кримінальної справи, але при наявності в діях порушника ознак адміністративного правопорушення адміністративне стягнення може бути накладено не пізніше як через місяць з дня прийняття рішення про відмову в порушенні кримінальної справи або про її закриття” [11];

4) адміністративна відповідальність є універсальним засобом охорони суспільних відносин, які регулюються різними галузями права, – конституційним, цивільним, трудовим, фінансовим, власне адміністративним;

5) у випадку порушення вимог адміністративно-правових норм відповідальність настає не перед другою стороною правовідносин, а перед державою;

6) притягнення осіб, які вчинили адміністративні правопорушення до адміністративної відповідальності здійснюється здебільшого органами виконавчої влади, які виконують функції державного управління у відповідній сфері суспільних відносин. Однак, на нашу думку, перелік цих органів потребує перегляду з метою зменшення їх кількості;

7) у переважній більшості випадків адміністративна відповідальність є кінцевим результатом контрольних повноважень органів державної влади, так як притягнення до адміністративної відповідальності завершує собою процес реалізації органом державного управління такої функції державного управління, як контроль;

8) адміністративна відповідальність настає за порушення лише тих адміністративно-правових норм, які охороняються адміністративними санкціями;

9) певний (особливий) порядок застосування адміністративних стягнень та заходів впливу, який характеризується як позасудовим (переважна форма), так і судовим порядком здійснення;

10) акт про притягнення до адміністративної відповідальності може прийматися: а) індивідуально (судді і посадові особи

відповідних органів); б) колегіально шляхом голосування (виконавчі комітети й адміністративні комісії);

11) передбачена великою кількістю законодавчих актів податкового, митного, валютного та іншого законодавства, що нехарактерне для інших видів юридичної відповідальності. Однак, ми підтримуємо думку В.К.Колпакова, який зазначає, що „однією з вад адміністративно-деліктного законодавства є нормативне закріплення положення щодо можливості встановлення складу проступку і відповідальності за його вчинення, а також застосування відповідних норм за межами КпАП. Такий підхід до побудови законодавства про адміністративну відповідальність є умовою виникнення колізій, які фактично дискредитують як законодавця, так і правозастосувальника” [12]. Як слід ми підтримуємо тих учених, які пропонують визнати Кодекс єдиним законодавчим актом щодо адміністративної відповідальності.

Беручи до уваги вище приведені ознаки особливостей адміністративної відповідальності вважаємо доцільним визначити її як застосування до осіб, які вчинили адміністративні проступки, адміністративних стягнень та заходів впливу, що тягнуть для цих осіб певні обтяжливі наслідки і накладаються уповноваженими на те органами чи посадовими особами на підставах і у порядку, урегульованими адміністративно-правовими нормами”.

Щодо особливих ознак адміністративної відповідальності неповнолітніх, то, на нашу думку, до таких слід віднести:

1) носить, як правило, виховний та нематеріальний характер, так як до неповнолітніх у віці від шістнадцяти до вісімнадцяти років, як правило, застосовуються заходи впливу, які не є адміністративними стягненнями, зокрема, це: зобов'язання публічно або в іншій формі попросити вибачення у потерпілого; застереження; догана або сувора догана; передача неповнолітнього під нагляд батькам або особам, які їх замінюють, чи під нагляд педагогічному або трудовому колективу за їх згодою, а також окремим громадянам на їх прохання;

2) за вчинення адміністративних правопорушень в окремих випадках неповнолітні віком від 16 до 18 років можуть нести адміністративну відповідальність на загальних підставах (у разі вчинення дрібного розкрадання, порушення правил дорожнього руху, дрібного хуліганства, стрільби з вогнепальної зброї в населених пунктах, злісна непокора законному розпорядженню або вимозі поліцейського і порушення правил поведіння з вогнепальною зброєю та боєприпасами). Однак і в цих випадках не виключається застосування заходів, передбачених ст.24-1, якщо з урахуванням характеру вчиненого правопорушення і особи порушника до нього доцільніше застосувати саме ці заходи. Винятком із цього правила є вчинення неповнолітньою особою злісної непокори законному розпорядженню або вимозі поліцейського, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, військовослужбовця (ст.185 КпАП) [9];

3) до неповнолітніх не застосовується адміністративний арешт, про що зазначено у ст.32 КпАП;

4) справи про адміністративні правопорушення неповнолітніх, вчинені особами віком від шістнадцяти до вісімнадцяти років, розглядають судді районних, районних у місті, міських чи міськрайонних судів, які наділені правом притягнення до адміністративної відповідальності цієї категорії суб'єктів, отже, адміністративна відповідальність неповнолітніх носить лише судовий характер;

5) вчинення правопорушення неповнолітнім є обставиною, що пом'якшує відповідальність;

6) коли під час вчинення адміністративного правопорушення шкоду заподіяно неповнолітнім, який досяг шістнадцяти років і має самостійний заробіток, а сума шкоди не перевищує одного неоподаткованого мінімуму доходів громадян, суддя має право покласти на неповнолітнього відшкодування заподіяної шкоди або зобов'язати своєю працею усунути її;

7) інтереси особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, і потер-

пілого, які є неповнолітніми або особами, що через свої фізичні або психічні вади не можуть самі здійснювати свої права у справах про адміністративні правопорушення, мають право представляти їх законні представники (батьки, усиновителі, опікуни, піклувальники);

8) для встановлення стану загального розвитку неповнолітнього, рівня його розумової відсталості та з'ясування питання, чи міг він повністю усвідомлювати значення своїх дій і в якій мірі міг керувати ними, може бути проведена експертиза спеціалістами в галузі дитячої та юнацької психології або зазначені питання можуть бути поставлені на вирішення експерта-психіатра;

9) недосягнення особою на момент вчинення адміністративного правопорушення шістнадцятирічного віку є обставиною, що виключає провадження в справі про адміністративне правопорушення.

Сутність вище приведених ознак буде розкрита нами під час розгляду проблемних питань класифікації адміністративних правопорушень неповнолітніх, з'ясування особливостей провадження в справах про адміністративні правопорушення неповнолітніх, аналізу заходів впливу та адміністративних стягнень, які застосовуються до неповнолітніх.

Таким чином, вважаємо доцільним адміністративну відповідальність неповнолітніх як спеціальних суб'єктів визначити як примусове застосування суддями районних, районних у місті, міських чи міськрайонних судів заходів впливу, а в деяких випадках і адміністративних стягнень, які тягнуть за собою для цих осіб обтяжливі наслідки, як правило, морального характеру і накладаються на підставах і в особливому порядку, встановлених нормами адміністративного права.

Підсумовуючи викладене, необхідно відзначити, що визначення поняття та особливостей адміністративної відповідальності неповнолітніх має як теоретичне, так і практичне значення. Теоретичне значення проявляється у можливості визначення окремих методологічних аспектів пізнання зазначеного правового

явища, можливості комплексно підійти до його дослідження і відобразити зв'язок з іншими правовими інститутами. Тут ми погоджуємося з думкою Д.М.Лук'янца, що „для застосування положення КпАП за його межами, необхідно мати законодавче визначення поняття адміністративної відповідальності, яке має відображати сутність цього правового явища і містити в собі необхідні та достатні класифікаційні ознаки цього виду юридичної відповідальності” [13, с.25]. Практичне (прикладне) значення зумовлене тим, що наявність цілісної картини адміністративної відповідальності неповнолітніх дає змогу врегулювати всю сферу відносин як матеріальних, так і процесуальних, які виникають у зв'язку із вчиненням адміністративного правопорушення неповнолітньою особою наступним її притягненням до відповідальності, запобігаючи, таким чином, прогалинам у їх регулюванні.

Висновки

Наприкінці статті можна зробити висновок про те, що адміністративна відповідальність неповнолітніх правопорушників є важливим інститутом, який допомагає забезпечити дисципліну та порядок в суспільстві. Однак, враховуючи особливості неповнолітніх, такі як їх вік та несформованість психіки та особистості, відповідальність за адміністративні правопорушення має бути менш суворою, ніж для дорослих громадян. Водночас, метою такої відповідальності є не тільки покарання, але й виховання та вплив на поведінку неповнолітнього правопорушника. Тому необхідно розвивати систему запобігання правопорушенням серед неповнолітніх та вдосконалювати механізми застосування заходів впливу в цілях досягнення максимальної ефективності такої відповідальності.

Література

1. Коваль Л. В. Административно-деликтные отношения. Киев: Вища школа, 1979. 230 с.
2. Галаган И. А. Административная ответственность в СССР (гос. и матери-

ально-правовое исследование). Воронеж: Изд-во Воронеж. ун-та, 1970. 252 с.

3. Коваль Л. В. Адміністративно-деліктні відносини. Київ: Вища школа, 1972. 178 с.

4. Коваль Л. В. Адміністративне право: Курс лекцій для студентів юрид. вузів та факультетів. Київ: Вентурі, 1998. 256 с.

5. Битяк Ю. П. Адміністративне право України: Підручник. Харків: Право, 2001. 528 с.

6. Гончарук С. Т. Конспект лекцій з адміністративного права України. Загальна частина. Київ: КМУ ЦА, 1999. 175 с.

7. Колпаков В. К. Адміністративне право України: Підручник. Київ: Юрінком Інтер, 1994. 750 с.

8. Козлов Ю. М. Основы советского административного права. Москва: Знание, 1975. 176 с.

9. КУпАП: Закон України. ствном на від 27.01.2023,р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

10. Советское административное право: Учебник / Отв. ред. П.Т.Василенков. Москва: Юрид. лит., 1990. 574 с.

11. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 № 8073-X URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

12. Кукшинова О.О. Особливості адміністративної відповідальності неповнолітніх. *Митна справа*. 2015. № 5(101). С. 56

13. Белікова М.І., Крамінська Д.М., Животова В.О. Адміністративна відповідальність неповнолітніх: теоретико-правові основи та особливості. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. №7. С. 244

14. Колпаков В.К. Деліктний феномен в адміністративному праві України: Автореф: дис.. д-ра. юрид. наук: 12.00.07 / Національна академія внутрішніх справ України. Київ, 2005. 39 с.

15. Лук'янець Д.М. Інститут адміністративної відповідальності: проблеми розвитку: Монографія. Київ: Ін-т держави і права ім. В.М.Корецького НАН України. 2001. 220 с.

16. Савранчук Л. Л. Відповідальність неповнолітніх за адміністративним законодавством: проблеми та перспективи. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2017. № 6. С. 247

АНОТАЦІЯ

The article analyzes problematic issues of administrative responsibility of minors as a type of institution of administrative responsibility of citizens for administrative offenses, which is an extremely important problem in modern Ukrainian society. Minors commit a significant number of administrative offenses, which negatively affects the development of the rule of law in Ukraine. Since minors are persons who have not yet reached the age of majority and do not have the appropriate maturity, they require a special approach to resolving issues of administrative responsibility.

Administrative responsibility, as a legal category, needs a clear definition. Unfortunately, there is no corresponding definition in the Code of Ukraine on Administrative Offenses. However, based on the results of the conducted research, the authors of the article propose to outline administrative responsibility as an activity related to the application of administrative sanctions, and as a specific form of negative response to the commission of an administrative offense by a person, as well as a type of legal relationship.

The legislation provides for special measures to influence minors instead of fines in the prescribed cases, which is reflected in the Code of Ukraine on Administrative Offenses. This is due to the fact that minors have psychophysiological features that do not allow them to fully understand the social harmfulness of committed illegal actions. In addition, it is important to pay attention to the importance of the preventive role of administrative responsibility for minors. Even if an administrative offense committed by minors does not pose a significant threat to society, appropriate impact measures can help educate law-abiding youth who will be more responsible for the implementation of laws and regulations in the future.

It is important to understand that minors bear administrative responsibility on a par with adults, but at their age, they are not fully capable of understanding the consequences of their actions. Therefore, when solving the issue of administrative responsibility for minors, it is necessary to take into account their peculiarities and ensure compliance with the rights of young citizens.

Keywords: minors, measures of influence, administrative penalties, administrative responsibility, offenses.